

Nr 70

Av herr Alemyr m. fl., om biblioteksverksamheten vid krigsmakten.

(Lika lydande med motion nr 55 i Första kammaren)

I motionerna I: 112 och II:142 vid 1961 års riksdag anfördes i huvudsak följande.

Biblioteksverksamheten vid förbanden är i fara att äventyras. Sedan 1940 åtnjuter verksamheten statsbidrag, vilket utgår till varje förband med samma belopp som tillskjutes av andra medel än statsmedel, dock högst 1 800 kronor. Bidragen från förbanden utgörs till ca 95 % av bidrag från läger- och manskapskassorna, men dessas ekonomiska bärkraft har sedan krigsåren alltmot försämrats, och svårigheterna att verksamhet bidraga till biblioteken är betydande. Som framhålles i försvarets personalvårdsutrednings delbetänkande angående biblioteksverksamheten inom krigsmakten synes det orimligt att en värnpliktigs tillgång till böcker skall avgöras av om han råkat hamna vid ett förband, som har god lägerkassa, eller vid ett som har sämre ekonomiska resurser. Bokpriserna har sedan statsbidragsmaximum senast fastställdes (1953) stigit med över 30 %, samtidigt som svårigheterna att med nuvarande låga arvoden finna lämpliga bibliotekariéer ökat. Förutsättningarna för bibliotekens verksamhet och fortbestånd är dels att bokbeståndet vidmakthålles och utökas, dels att verksamheten omhänderas av lämplig och kunnig personal. Dessa grundförutsättningar saknas nu, och följden har blivit en starkt sjunkande utlåningsfrekvens. Den värnpliktiga ungdomens intresse för böcker och läsning är betydelsefullt både för försvaret och för samhället i stort, och detta intresse bör tas till vara och ytterligare stimuleras, särskilt i denna tid med dess svåra ungdomsproblem. En ökning av verksamhetens ekonomiska underlag är en nödvändig förutsättning härvidlag.

Med hänvisning till att försvarets personalvårdsutrednings förslag i frågan tillstyrks av alla militära remissinstanser och i huvudsak även av skolöverstyrelsen och statskontoret, hemställs att Kungl. Maj:t så snart som möjligt med anledning av personalvårdsutredningens betänkande till riksdagen avgiver förslag rörande förbättrade villkor för biblioteksverksamheten inom försvaret.

Med anledning av motionerna anförde statsutskottet i sitt utlåtande nr 148 år 1961:

Med hänsyn till vad som i ärendet framkommit finner utskottet det önskvärt att Kungl. Maj:t utan större dröjsmål för riksdagen framlägger de förslag i ämnet, som kunna finnas lämpliga och påkallade. Då utskottet förutsätter att så sker, torde någon åtgärd från riksdagens sida i anledning av föreliggande motionerna icke vara erforderlig.

Kungl. Maj:t har trots detta i år icke ansett sig böra framlägga något förslag till lösning av förbandens biblioteksfråga.

Enligt vår mening är frågan om förbättrade villkor för biblioteksverksamheten vid förbanden angelägen. Eftersom remissbehandlingen av försvarets personalvårdsutrednings förslag i frågan avslutades redan den 1 september 1960 synes ingen anledning finnas att ytterligare förhålla frågans lösning, helst som det här kan ligga fara i dröjsmål. Under det gångna verksamhetsåret har utlåningsfrekvensen sjunkit med ytterligare 7 %. Bokanskaffningen har icke kunnat hållas på en tillfredsställande nivå. För att uppehålla en normal bokstandard borde ca 14 % fler böcker ha anskaffats under året. Svårigheterna att finna lämpliga bibliotekarier har även blivit alltmer märkbara. Som exempel på det sistnämnda kan nämnas att bibliotekarie sedan två år saknats vid I 1, vilket haft till följd att utlåningen sjunkit från 13 590 lån under 1958/59 till 1 489 under 1960/61.

Om Kungl. Maj:t icke f. n. anser sig kunna föreslå att staten övertager det ekonomiska ansvaret för biblioteksverksamheten vid förbanden i den omfattning personalvårdsutredningen föreslagit, bör dock en höjning av statsbidragens maximum utan ytterligare dröjsmål komma till stånd. Höjningen bör uppgå till åtminstone samma procentsats som motsvarar bokprisernas ökning sedan 1953, dvs. minst 30 %. En sådan höjning av statsbidragsmaximum löser emellertid icke problemen för de förband, där lägerkassornas ekonomi icke tillåter ett motsvarande större tillskott. För att utjämna den orättvisa som därigenom drabbar förbandsbiblioteken — och ytterst de värnpliktiga — bör därför dessutom särskilda medel tilldelas för att genom försvarsstabens personalvårdsbyrå kunna fördelas till förband som är i särskilt behov därav. Dessa "utjämningsmedel" skulle därjämte kunna tilldelas förband som på grund av dubbelförläggning eller av andra orsaker behöver bedriva biblioteksverksamhet på flera förläggningsplatser samtidigt. Enligt författningen kan endast ett bidrag utdelas till varje förband. Detta medför att t. ex. infanteriskjutskolan, som tidigare erhållit statsbidrag för sin biblioteksverksamhet, efter flyttningen till Kvarn i Östergötland går miste om statsbidrag, eftersom den i administrativt avseende lyder under I 4, som redan uppbär bidrag. Behovet av bibliotek vid infanteriskjutskolan är emellertid på grund av skolans isolerade läge minst lika stort som tidigare — om inte större. Liknande förhållanden råder vid andra förband, t. ex. vid I 7 och Örlogsberga. En ytterligare motivering för att särskilda medel skulle ställas till förfogande vore att dessa medel skulle möjliggöra igångsättandet av försöksverksamhet, t. ex. beträffande anslutning av förbandsbiblioteken till det kommunala biblioteksväsendet i enlighet med personalvårdsutredningens förslag och andra rationaliseringsåtgärder.

För att visa hur man i ett av våra grannländer ser på denna fråga kan

nämnas att i Danmark för biblioteksverksamheten vid försvaret anslås ca 725 000 danska kronor årligen, varav 270 000 kr. från undervisningsministeriet för bokinköp, bindning och katalogisering och 455 000 kr. från försvarsministeriet för handböcker, fältbiblioteksböcker, biblioteksmaterial och arvoden. De danska förbandsbiblioteken, som endast betjänar ca hälften så många som de svenska, har således en budget som är en halv gång så stor som den svenska och uppbär i statsbidrag tre och en halv gång så mycket som de svenska förbandsbiblioteken.

Med hänvisning till det som ovan anförts hemställer vi,

dels att riksdagen måtte besluta att statsbidragsmaximum till förbandsbiblioteken höjs med 30 %,

dels att under IV huvudtiteln anslagsposten D 50. Fritidsundervisning m. m. punkten 3: Kostnader för elevbibliotek vid vissa av krigsmaktens skolor göres om så att den kan avse åtgärder för såväl förbands- som skolbibliotek,

dels ock att detta anslag ökas med 50 000 kronor för ytterligare stöd åt förband som på grund av dålig lägerkasseeekonomi eller av andra anledningar ej kan erhålla fullt statsunderstöd liksom för försök rörande närmare samordning med kommunala bibliotek och andra rationaliseringsåtgärder.

Stockholm den 23 januari 1962.

Stig Alemyr

Gunnar Larsson
i Luttra

Gunnar Gustafsson
i Uddevalla

Brita Elmén